Tóth-Barbalics Veronika

„Szerencs bácsi", „a „mozgató sróf". Egy tisztviselői pályakép a főrendiházból

Abstract: "Uncle Szerencs", the "Driving Screw": The Career Profile of an Official in the House of Magnates. János Szerencs (1838–1914) was employed by the House of Magnates for more than forty years: from 1865 as a clerk, from 1871 as secretary, from 1872 as presidential secretary, and from 1898 until his retirement as secretary-general. During his official career, he published several works on the organisation and members of the House of Magnates. In recognition of the merits he had acquired in service, he was awarded the title of royal councillor in 1879 and the Knight's Cross of the Order of Leopold in 1898. Eight years later, following a financial investigation by the Economic Committee of the House of Magnates, he requested retirement at the urging of Count Aurél Dessewffy, Speaker of the House of Magnates.

The study examines the stages of Szerencs's official career and the changing nature of his duties, as well as his relations with his superiors, fellow officials, subordinates, and members of the House of Magnates. An understanding of the developments in his administrative career is further supported by the exploration of his family circumstances, his local political, public, social, and associational activities, and his financial situation. In the second half of the long nineteenth century, certain features of modern bureaucracy in the Weberian sense also appeared in the office of the House of Magnates of the Hungarian Diet.

Keywords: János Szerencs; Dualist period; Diet; House of Magnates; official personnel

Miközben a közelmúltban több áttekintés jelent meg a képviselőház és a főrendiház hivatalairól, alkalmazottairól,[1] a munkatársak pályaképének bemutatására kevés példát találunk.[2] Tanulmányomban Szerencs Jánosnak, aki több mint négy évtizeden át volt a főrendiház hivatalának munkatársa, a pályaképét mutatom be. Szolgálati nyilvántartás, minősítési táblázatok a főrendiház levéltári iratanyagában nem állnak rendelkezésre, Szerencstől egodokumentum is alig maradt fenn, így egyéb forrásokhoz – a főrendiház elnöki, hivatali levelezéséhez és nyomtatott irományaihoz, anyakönyvekhez,

[1] Cieger 2021: 398–414; Cieger 2024: 111–147; Tóth-Barbalics 2021: 141–159.

[2] A kivételek közé tartoznak a Parlamenti Gyorsiroda egyes munkatársai, akikről Siklóssy László közölt rövid portrét: Siklóssy 1939.

https://doi.org/10.17048/EKKETDIKonf.24.2.2026.229

címtárakhoz, közjegyzői iratokhoz, sajtóhírekhez – kell fordulnunk a curriculum megismerése érdekében.

Szerencs János hivatali pályafutása

Szerencs János (Pest, 1838. augusztus 28. – Budapest, 1914. augusztus 3.) apja idősebb Szerencs János (?–?) kereskedő, kocsmáros, anyja Bárány Katalin (?–1882) volt, római katolikus vallásúak, fiuk születésekor a Ferencvárosban éltek.[3] Az ifjabb Szerencs 1858-tól a császári 6. (Wallmoden–Gimborn) vértes ezredben hadnagyként (altisztként) szolgált. Miután 1861 januárjában leszerelt, díjnoki állásért folyamodott a helytartótanácsnál, ahol alkalmazásra „előjegyezték".[4] Szolgálatának kezdete nem ismert, 1865 júniusában a X. ügyosztály munkatársa volt.[5] Az ügyosztály hatáskörébe a görög nem egyesült egyház és az igazságügy tartozott.[6] Szerencs ekkori munkájára így emlékezett vissza: „Testalkatom nem a gyengék közé tartozik, s munkásságom még a fennállott m. kir. Helytartótanácsnál teljesített szolgálatom alatt mint igen gyors ismertetett".[7] Amikor 1865 júliusában I. Ferenc József báró Sennyey Pált tárnokmesterré nevezte ki, Sennyey egyben a helytartótanács elnöke lett. Az év decemberében az uralkodó összehívta a magyar országgyűlést, a főrendiház elnökévé Sennyeyt tette meg.[8] Az elnök a főrendiházi feladatok ellátására, a ház előzetes megbízása nélkül, ideiglenesen hivatali és szolgaszemélyzetet fogadott fel, ekkor lett Szerencs a főrendiház írnoka.[9] 1867-ben a főrendiház hivatalnoki kara két írnokból (évi 600 forint fizetéssel) és az irodaigazgatóból (1200 forint fizetéssel) állt. A személyzethez tartozott két teremőr,

[3] Születési anyakönyvi bejegyzése: Römisch-katholisches Pfarramt [Franz Joseph Stadt]. 2, Getaufte 1837–1847. 57; MNL OL X 2007 16/2; https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:X6RJ-8R9 – utolsó letöltés: 2026. március 1.

[4] Militärschematismus des österreichischen Kaiserthumes 1859: 255; Personal-Nachrichten. *Oesterreich. Militär-Zeitung* 1861. február 13. 103; Szerencs folyamodványa a Helytartótanácshoz 1861. április 30. 1861-82. MNL OL D 227. 1. doboz.

[5] Gróf Pálffy Móric helytartó átirata elrendeli az úrnapi körmeneten részvételt, a Helytartótanács X. ügyosztálya részéről Szerencs láttamozó aláírásával. 1865. május 9. 1865-66. MNL OL D 227. 5. doboz. Ugyanakkor neve nem szerepel sem a helytartótanács személyzetének éves névjegyzékeiben (MNL OL D 227.), sem a Megbővített közhasznú nemzeti vagy hazai kalendárium 1861–1867-es köteteinek névsoraiban.

[6] A nmltu magyar királyi helytartótanács személyzetének létszáma és ügyfelosztása 1864. január 1-én. *Sürgöny* 1864. január 28. [1.]

[7] Szerencs János levele Szőgyény-Marich főrendiházi alelnöknek. 1881. december 23. (fogalmazvány) 1881–179. MNL OL K 5 2. csomó.

[8] Jónás–Villám 2002: 199.

[9] FN 1865–1868. I. 1866. január 27. (4. országos ülés) 7; Szerencs János kérvénye nyugdíjazása ügyében Dessewffy főrendiházi elnökhöz. 1906. december 15. 1906-883. MNL OL K 3 48. csomó.

egy terembiztos, öt szolga, egy főszolga, egy kapus.[10] A főrendiház 1867 júliusának elején úgy határozott, hogy alkalmazottai az országgyűlés ülésezésének szünetelése alatt is részesüljenek havi díjazásban.[11] Szerencset ennek ellenére 1867 augusztusában a Belügyminisztérium személyzetében találjuk tiszteletbeli fogalmazói beosztásban.[12] Szeptemberben kérelmezte a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól, hogy felmentést kapjon latin érettségi vizsgája harmadszori ismétlése alól, és a jogi tanfolyamot magánúton végezhesse el. Kérelme elutasítása után, báró Wenckheim Béla belügyminiszter támogatásával (amelyben utalt Szerencs hivatali rendkívüli buzgalmára és szorgalmára) végül pozitív elbírálásban részesült.[13] Szerencs az év novemberétől segédfogalmazóként a Honvédsegélyező Alap Hivatalának (Honvédalapi Hivatalnak) munkatársa lett.[14] A helytartótanács tisztviselői karának mintegy harmada került át az új belügyi igazgatásba 1867–1869-ben. Az áthelyezések egy része átmenetinek bizonyult, a tisztviselők harmada öt éven belül elhagyta a minisztériumot.[15] Szerencs neve szerepelt a Belügyminisztérium tisztviselőinek 1868. évi névjegyzékében,[16] ugyanakkor 1867 decemberében a főrendiház fizetésemelésért folyamodó alkalmazottai között is ott találjuk írnokként.[17] 1868 végén sor került a főrendiházi iroda személyzetének állandósítására, 1869. január 1-jétől a személyzet tagjai (a képviselőház mintájára) lakbérilletményben részesültek. Szerencs főrendiházi iktatói fizetése (1200 forint) 200 forint lakbérilletménnyel egészült ki, ugyanakkor megválni kényszerült 500 forint fizetéssel és 120 forint szálláspénzzel járó belügyminisztériumi állásától.[18] A főrendiház ugyanakkor kimondta: az ülésezés szünetelése idején a Belügyminisztérium a ház tisztviselőit és szolgáit, amennyiben a házelnök vagy a háznagya munkájukra nem tart igényt, szolgálattételre berendelheti bármely fővárosi hivatalba, irodába.[19] Szerencs 1870 elején előléptetésért folyamodott

[10] 1867-[szám nélkül] 1867. december 10. MNL OL K 5 1. csomó.

[11] Mailáth György házelnök azzal érvelt, hogy ha a hivatalnokok és szolgák „elbocsáttatnának, három havi illetményt kapnának, az országgyűlés pedig aligha fog három hónapig szünetelni." FN 1865–1868. I. 1867. július 2. (66. országos ülés) 278. A főrendiház következő ülésére 1867. október 2-án került sor.

[12] 1867-III M-3387. MNL OL K 148 6. doboz; *Budapesti Közlöny* 1867. augusztus 14. 1413.

[13] 1867-III M-4204, 1867-III M-4616, 1867-III M-4923. MNL OL K 148 6. csomó.

[14] 1867-IV A-2421. MNL OL K 148 6. doboz; *Budapesti Közlöny* 1867. november 30. 2563.
Az uralkodópárnak felajánlott koronázási ajándékból és más adományokból létrehozott alap a szabadságharc rokkant honvédjei, a honvédözvegyek és -árvák segélyezésére szolgált. A kormány a segélyösszegek megállapítására Honvédalapi Bizottságot, az irodai feladatokra Honvédalapi Hivatalt hozott létre, a hivatal élére Cseley János belügyminisztériumi osztálytanácsost nevezte ki. A személyzet a Belügy- és Honvédelmi Minisztérium munkatársaiból, valamint napidíjasokból került ki. Min. tan. jkv. 1867. október 2. MNL OL K 27.
A Honvédsegélyező Alapról: Farkas 2015: 420–425.

[15] Székely 1973–1974: 575–576, 579.

[16] Székely 1973–1974: 587, Szerencs korábbi helytartótanácsi beosztásának említése nélkül.

[17] FI 1865–1868. I. 93. szám 1868.[!1867.] december 10. 214.

[18] 1868-3239-III. MNL OL K 148. 12. doboz.

[19] A főrendiház személyzetébe ekkor az irodaigazgató, az iktató, az irattárnok, valamint a házfelügyelő, két terembiztos és a szolgák tartoztak. Rajtuk kívül a főrendiház a képviselőházzal közösen gyorsírókat, naplószerkesztőt alkalmazott. FI 1865–1868. I. 303. szám A nm. főrendiház irodájának szervezési tervezete 1868. december 5. 423; FN 1865–1868. I. 1868. december 7. (133. országos ülés) 630.

Mailáth György főrendiházi elnökhöz.[20] Főrendiházi titkári vagy háznagyi (!) „rangot" és fizetést, de legalább címet kért arra hivatkozva, hogy bár a főrendiházban kezelői (kiadói és iktatói) munkakörben dolgozik, a Belügyminisztériumban végig a hivatali ranglétrán magasabb fogalmazási szakban, sőt a Honvédsegélyező Alapnál előadóként alkalmazták. Kérését az elnök 1870 augusztusában részben méltányolta. „Tekintve folyamodónak a fogalmi munkálatokban tanúsított képességét, és ernyedetlen ügybuzgalmát, a főrendiházi titkári címmel felruházom, és egyúttal intézkedem, hogy a főrendiház szüneteltetése alkalmával a nm. Belügyminisztérium körében a fogalmi szakban foglalkoztatást nyerjen" – olvasható a kérvény hátoldalán Mailáth kézírásával.[21] Szerencs tiszteletbeli titkár lett, de fizetésemelésben nem részesült. Kilenc hónappal később kérvényezte a házelnöknél valóságos titkárrá kinevezését.[22] Mailáth, miután kikérte a gazdasági bizottság véleményét („bizottság őt igen melegen ajánlja, miután hat éven át pontos, megbízható és teljesen alkalmazható egyénnek bizonyult"), és egyeztetett a belügy- és a pénzügyminiszterrel, megadta az előléptetést, és 1871. július 1-től másodosztályú miniszteri titkári illetményben (1500 forint fizetés és 400 forint lakpénz) részesítette.[23] Zombory Gusztáv (1835–1872) irodaigazgató halálát követően Mailáth Szerencset bízta meg a főrendiház irodájának vezetésével, egyidejűleg elnöki titkárrá nevezte ki első osztályú titkári illetménnyel (1800 forint fizetés, 400 forint lakpénz). A személyzet létszáma ekkor nem változott, a Szerencs irányítása alá rendelt két irodatiszt közül az egyik segédhivatali aligazgatóként iktatói és kiadói, a másik írnoki és irattárosi feladatokat végzett.[24] Az aligazgatói munkakört az addig az Állami Számvevőszéken első osztályú irodatisztként dolgozó gróf Keglevich Ödönnel töltötték be[25] – az alacsony sorból származó Szerencsnek főnemes beosztottja lett.

Az elnöki titkár feladatköre szerteágazó volt. Beletartozott az elnök utasításának megfelelően a képviselőházi üzenetek, miniszteri, bizottsági jelentések, előterjesztések, beadványok átvétele; az elnöki előterjesztések és az ülés napirendjének összeállítása, az ülések időpontjának kihirdetése és a tagok értesítése. Az üléseken az elnöknek, bizottsági elnököknek segédkezett. A Szerencsről fennmaradt fényképek is a főrendiház plenáris ülésein örökítették meg, az elnöki emelvényen az elnök közelében.[26] Egy, az izraelita

A képviselőház, alkalmazottainak folyamodványára, már 1868 nyarán állandósította személyzetét. KI 1865–1868. V. 258. szám 74–75; KN 1865–1868. IX. 1868. július 20. (267. országos ülés) 180.

[20] A házszabály értelmében a főrendiház személyzetét az elnök nevezte ki. FHSZ 1848. 17. §; FI 1869–1872. I. 11. szám 24; FN 1869–1872. I. 1869. május 15. (7. országos ülés) 22.

[21] 1870-117. MNL OL K 3 1. csomó.

[22] 1871-43. MNL OL K 3 2. csomó.

[23] FN 1869–1872. II. 1871. június 11. (123. országos ülés) 239-240; FI 1872–1875. I. 20. szám 55.

[24] FI 1872–1875. I. 61. sz. 319–320.

[25] *Budapesti Közlöny* 1872. december 12. 2281.

[26] 1892. november 9-én, a Szapáry-kormány lemondásának bejelentésekor. MNM TF 155-1958, közli: *Vasárnapi Ujság* 1892. november 20. 802; 1894. június 21-én a polgári házassági törvényjavaslat tárgyalásakor. MNM TF 147/1963 fk. (tévesen 1897-re datálva), közli: *Vasárnapi Ujság* 1894. július 1. 429. Ellinger Ede felvételei. Fennmaradt még elnöki titkári időszakából egy litografált arcképe, amelyet Elischer Lajos (1842–1892) készített, Sarkady István (1834–1892) adott ki. MNM TK GR 10315. Arc.

vallás recepciójának főrendiházi tárgyalásáról tudósító karcolat az ülésezés nélkülözhetetlen elemeként említi: „A buffet az népes, túlélénk. Mozgalmas, festői képet nyújt. Kapacitációk, disputák folynak jobbra balra. Némelykor megjelenik a klerikálisok közt a háttérben Szerencs János. Önérzetesen, méltósággal, mintha mondaná: »A mozgató sróf én vagyok.«"[27] Az elnöki titkár részt vett az összeegyeztető bizottság ülésein is.[28] Ő intézte az elnökség és a Királyi és Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróság[29] levelezését. Végezte a tagsági jogosultság igazolásával kapcsolatos levelezéseket, a főrendiházba meghívó királyi levelek adminisztrációját, a tagság szünetelésének és feléledésének nyilvántartását, jelentést tett az elnöknek a tagok elhunytáról. Segítette a főrendiház igazoló bizottságának munkáját: vezette a főrendek névsorát, a tagsági jog megszűnését, illetve szünetelését nyilvántartó könyveket, az örökös tagságra jogosultak Családkönyvét, fiági magszakadásról érkező hír esetén megfogalmazta a hirdetést, a hír megerősítése után a Családkönyvből törlést kimondó határozatot.[30] Vezette a hivatalnokok törzskönyvét, szolgálati és minősítési táblázatait, jutalmazási és fegyelmi ügyekben javaslatot tett a főrendiház elnökének.[31] A fentieken túl több adat utal rá, hogy a főrendiház bizottsági jelentéseinek fogalmazványait is rendszeresen Szerencs készítette el a főrendi bizottsági jegyzők vagy elnökök helyett, még a bizottsági ülést megelőzően.[32] Gróf Szapáry István háznagy lemondását követően, 1901-ben pedig Csáky Albin házelnök Szerencset bízta meg a házipénztár és a hivatalos iratok ideiglenes őrzésével.[33]

Szerencs 1875 novemberének végén házasságkötési engedélyért folyamodott, a házelnök a kérvényt saját kezűleg engedélyezte.[34] 1879-ben a főrendiház gazdasági bizottsága, tekintve „azon érdemeket, melyeket Szerencs János tíz év alatt fáradhatlan szorgalommal és ritka buzgalommal magának szerzett", kezdeményezte, hogy osztálytanácsosi fizetésben részesüljön, a kérésnek Mailáth helyt adott.[35] Ennek megfelelően Szerencs fizetése hétszáz, lakpénze száz forinttal emelkedett (2500+500 forintra).[36] Mailáth már az év elején kérte a belügyminisztert: a tervezett fizetésemelés kapcsán a minisztertanács kezdeményezze az uralkodónál a királyi tanácsosi cím díjmentes

[27] Főrendiházi képek. *Pesti Hirlap* 1895. május 17. 1–2.

[28] A képviselőház, a főrendiház és a kormány képviselője által alkotott bizottság, amely megvizsgálta: a szentesítés alá terjesztendő törvényjavaslatok szövege megfelel-e az országgyűlés által elfogadottaknak. FN 1872–1875. III. 1875. május 21. (161. országos ülés) 406.

[29] A bírák és bírósági tisztviselők fegyelmi ügyeiben eljáró legmagasabb fórum, amelynek vezetője a főrendiház elnöke vagy alelnöke volt (1871. évi VIII. törvénycikk 35. §).

[30] 1885. évi VII. törvénycikk, 1886. évi VIII. törvénycikk, FHSZ 1886. 3. §, 5. §.

[31] A főrendiházi iroda és naplószerkesztőség 1895-ben kiadott szolgálati utasítása 7–13. §§. 1895-46. MNL OL K 5 3. csomó. Az 1907. évi szolgálati szabályzat feladatkörébe utalta a nyomdával, a képviselőház pénztárával és gazdasági hivatalával való kapcsolattartást is. FI 1906–1910. VI. 350. szám 483.

[32] Például 1896-29, 1896-53. MNL OL K 5 3. csomó, 1901-75. MNL OL K 5 4. csomó.

[33] 1901-5. MNL OL K 5 4. csomó; FN 1896–1901. V. 1901. február 8. (75. országos ülés) 99.

[34] 1875-314. K 3 90. kötet

[35] FN 1878–1881. I. 1879. június 9. (57. országos ülés) 284–285.

[36] FI 1878–1881. I. 22. sz. 108; FI 1881–1884. I. 22. szám 73.

adományozását Szerencsnek,[37] amire 1879. július 6-án sor is került.[38] Az 1880-as évek elejétől évi 600 forint személyes pótlékban, 1889-ben ötszáz forint fizetésemelésben részesült, 1894-ben lakdíját háromszáz forinttal emelték.[39] 1895-ben a főrendiház a gazdasági bizottság javaslatára, tekintettel „hosszú, buzgó és kifogástalan szolgálatára", Szerencset a VI. fizetési osztály első fokozatából az V. osztály második fokozatába sorolta.[40] Éves illetménye addig 3000 forint fizetés, 800 forint lakpénz és 600 forint személyes pótlék volt,[41] a kinevezéskor ez utóbbitól elesett, viszont fizetése 4000, lakpénze 1000 forintra emelkedett,[42] ami a miniszteri tanácsosok javadalmazásával egyezett meg.[43] A kinevezés előrelépést jelentett a társadalmi ranglétrán is: a VI. fizetési osztály tisztviselőinek megszólítása nagyságos, a V. osztályéi méltóságos volt.[44] 1898 júniusában Tóth Vilmos főrendiházi elnök Szerencset főtitkárrá nevezte ki.[45] Az új beosztással Szerencs fizetése 5000 forintra emelkedett (V. fizetési osztály 1. fokozat).[46] Az év novemberében állami szolgálatba lépésének negyvenedik évfordulóján Daruváry Alajos főrendiházi alelnök és gróf Szapáry István háznagy ezüst szivartárcát nyújtott át neki, a jegyzői kar, a ház tisztviselői (érdemeit méltató díszes emlékirattal) és a szolgaszemélyzet is felköszöntötte.[47] Az Országos Hirlap így méltatta a jubilánst: „Van a főrendiháznak egy érdemekben megőszült, tiszteletreméltó hivatalnoka, kit a kegyelmes és méltóságos főrendi urak mindig Szerencs bácsinak szólítanak. Az öreg úr a főrendiház titkári hivatalának főnöke és mint ilyen az egész főrendiház irodai munkálatainak intézője. Lelkiismeretesebb tisztviselő nálánál csak kevés van."[48] 1898 decemberében I. Ferenc József „sok évi szolgálata alatt szerzett érdemei elismeréséül" a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki Szerencset,[49] míg a főrendiház 1904-től mint a Királyi és Országos Legfőbb Fegyelmi Bíróság elnökileg megbízott jegyzőjét (fizetésén felül) 2000 korona

[37] Min. tan. jkv. 1879. február 10. 7. ülés 7. pont MNL OL K 27.

[38] 1879-6588. MNL OL K 19 68. kötet 477. Az uralkodó 1867-től 1879-ig 213 királyi tanácsosi címet adományozott. Tiszti címtár 1897: 801–803.

[39] FI 1881–1884. I. 22. szám 73; FI 1887–1892. III. 151. szám 259–261; FI 1892–1896. IV. 244. szám 578.

[40] FI 1892–1896. XIV. 660 szám 195; FN 1892–1896. V. 1895. május 2. (82. országos ülés) 123.
Az állami alkalmazottak illetményeit az 1893. évi IV. törvénycikk szabályozta, lefektetve az egységes bérezési és előmeneteli rendszer alapjait. Ezt alkalmazták az országgyűlési hivatalnokokra is, bár több tevékenységi kört nem lehetett megfelelően besorolni a törvény előírásai szerint. Cieger 2024: 134.
Az állami hivatalnokok fizetésének, lakbérének szabályozásáról: Benedek 2009: 181–191.

[41] FI 1892–1896. XI. 476. szám 19.

[42] FI 1892–1896. XIV. 660. szám 196.

[43] Összehasonlításként: a főispánok fizetése megegyezett a miniszteri tanácsosokéval (1883. évi XXI. tvc.), a képviselők tiszteletdíja 2400 forint volt (1893. évi VI. tvc.).

[44] Kövér 1999: 15.

[45] FN 1896–1901. II. 1898. június 7. (28. országos ülés) 48; 1898-492. MNL OL K 3 99. kötet.

[46] FI 1896–1901. VIII. 360. szám 154.

[47] Szerencs János ünneplése. *Budapesti Napló* 1898. november 29. 9.

[48] Szerencs János jubileuma. *Országos Hirlap* 1898. november 29. 7.

[49] *Budapesti Közlöny* 1898. december 25. 1; 1898-856. MNL OL K 3 99. kötet.

(1000 forint) tiszteletdíjban részesítette.[50] Mivel a főtitkár részére az új Országházban kerül lakás kialakításra, 1904. augusztus 1-jével 2000 korona lakpénzét megszüntették.[51]

Miután 1906 tavaszán az ellenzéki koalíció kormányra került, a főrendiház elnökségében is személycsere történt, gróf Dessewffy Aurél váltotta gróf Csáky Albint. Az év júniusában a főrendiház számadásainak vizsgálatakor az új házelnök vezette gazdasági bizottság a számvizsgáló albizottság jelentése nyomán hiányosságokat feltételezett Nyáry Jenő főrendiházi háznagy és Szerencs János főtitkár pénzkezelési és elszámolási tevékenységében. Szerencset felszólították, hogy A főrendiház évkönyve harmadik évfolyamának költségeire számára az előző házelnöktől számadás nélkül folyósított 6500 koronával számoljon el, és nyújtson tájékoztatást a szolgaszemélyzet 1903-as fizetési és lakbérpótlékáról.[52] A Pesti Hirlapban már a gazdasági bizottság ülése előtti napon Szerencset támadó cikk jelent meg, mely nemcsak azt rótta fel neki, hogy A főrendiház évkönyvét a ház költségén adta ki, hanem azt is, hogy a nyomtatványbeszerzéseket hatáskörén túllépve intézte. Emellett azzal vádolta a főtitkárt, hogy „miniszteri fizetése és javadalmazása" ellenére alig van teendője, a feladatokat a segédtitkár és a segédszemélyzet látja el. Az Országházban a főrendiház költségén berendezett szolgálati lakását is kifogásolta, továbbá hogy utazási költségeire tételes térítés helyett átalányt kap.[53] Szerencs ügyvédje kíséretében felkereste az újság politikai rovatának vezetőjét, és próbálta tisztázni magát. Az erről hírt adó cikk[54] után az országos sajtóban nem jelent meg további közlemény az ügyről.

A képviselőházban nem sokkal korábban az előző házelnök és háznagy – Perczel Dezső és Csávossy Béla – ellen indult vizsgálat.[55] A feltehetően hasonló, politikai indíttatás ellenére a képviselő- és a főrendiházi eljárás között lényeges eltérések figyelhetőek meg. A főrendiházban az egész ügyet viszonylag diszkréten kezelték, a sajtó csak Szerencset említette, a Nyáryval szembeni vádakat nem taglalta, a vonatkozó gazdasági bizottsági jelentés nem jelent meg nyomtatásban, még a Ház irományai között sem. Csáky volt főrendiházi elnök ellen nem indult vizsgálat – nyilván személye nem volt annyira vörös posztó a kormányra kerültek szemében, mint a képviselőház hírhedt 1904. november 18-i zsebkendőszavazását levezénylő Perczel Dezsőé. A Perczel és Csávossy elleni vizsgálat, majd perek 1911-ig elhúzódtak.[56] A főrendiházban a vizsgálat lezárult

[50] FI 1901–1905. XII. 280. szám 51, FN 1901–1905. II. 1903. október 7. (23. országos ülés) 85. A főrendiház úgy határozott, hogy 1904-től megszünteti a főtitkár 1000 korona értékű kocsipénz átalányát. Ez azonban nem vagy csak idegilenesen valósult meg, 1906-ban ismét előkerült a kérdés. FI 1906–1910. I. 56. szám 78–79. Ez is szinekura! A főrendiház gazdasági bizottságának tévedése. *Pesti Hirlap* 1906. július 7. 9.

[51] FI 1901–1905. XII. 322. szám 132; FN 1901–1905. II. 1904. január 20. (26. országos ülés) 109; 1904-651. MNL OL K 3 102. kötet.

[52] 1906-593. MNL OL K 3 47. csomó. Az 1903. évre szóló (visszamenőleges) pótlékra: Benedek 2016: 89.

[53] Egy szinekura és járulékai. *Pesti Hirlap* 1906. július 6. 10.

[54] Ez is szinekura! A főrendiház gazdasági bizottságának tévedése. *Pesti Hirlap* 1906. július 7. 9.

[55] 1906-[szám nélkül] MNL OL K 3 47. csomó; KI 1906–1910. I. 62. szám 89–90; Cieger 2021: 291.

[56] Cieger 2021: 291.

1906 végére: a számadás kiegészítését követően a főrendiház elfogadta a háznagy elszámolását, és megelégedett figyelmeztetésével.[57]
Az esetnek azonban voltak gyakorlati következményei. Bár 1906 októberében Mikszáth Kálmán változatlannak látta Szerencs főrendiházi helyzetét,[58] valójában a költéseit maradéktalanul igazolni nem tudó főtitkárt [59] Dessewffy házelnök október elején felszólította, hogy kérje nyugdíjazását. Ennek Szerencs 1906. december 15-én eleget is tett.[60] 1907. január 1-jével „hivatalos működésében tanúsított buzgalmának elismerése mellett" nyugdíjazták. Évi 12000 korona nyugdíja megegyezett 1906. évi fizetésével.[61] 1907 márciusában a főrendiház alkalmazottainak szolgálati szabályzata fegyelmi szabályokkal bővült.[62] A főrendiház éves költség-előirányzatából a Fegyelmi Bíróság szükségleteire előirányzott összeget mint szükségtelent törölték.[63] Nyáry Jenő, noha tisztázta magát, a háznagyválasztáson szoros szavazásban alulmaradt báró Rudnyánszky Józseffel szemben.[64] Évek óta tervezték, hogy a főrendiház pénzügyeinek intézését a képviselőház pénztára és számvevősége vegye át, most erre is sor került.[65] Nehéz megítélni, hogy a Szerencs Jánossal szembeni 1906-os sine cura vád mennyiben volt megalapozott. Szerencs 1881-ben, a kért adatok késedelmes megküldése miatt szabadkozva, ezt írta Szőgyény-Marich főrendiházi alelnöknek: „az elnöki, háznagyi, igazolási bizottsági, fegyelmi s a ház hivatalainak vezetése oly annyira elfoglalt, hogy az esetre, ha mindazon igényeknek, melyek részemről kielégítendők eleget tegyek, mint az szeptember 24-ike óta tényleg volt, esteli 9 óra előtt ebédhez nem juthatok, ezen körülményhez járul még az is, hogy csak azon expeditiokban nyugodhatok meg, csak melyet magam teszek boríték-ba".[66] A főrendiházi tagságát 1872-től kisebb megszakításokkal 46 éven át gyakorló báró Prónay Dezső szerint viszont az idők folyamán a személyzet létszámának növekedése

[57] FI 1906–1910. III. 197. szám 17.

[58] „Míg a képviselőház arca gyorsan változik, nemcsak a választások alkalmával, hanem időközben is, jönnek-mennek az emberek, mint egy indóházban, addig az országház éjszaki oldalán körülbelől minden a régi, Szerencs Jánostól kezdve a Gyulai Pál [élethossziglan kinevezett tag, főrendiházi jegyző] ősz fejéig." M—th K—n [= Mikszáth Kálmán]: Három új főrend. *Vasárnapi Ujság* 1906. október 28. 702.

[59] Szerencs 1906. június 10-én kelt jelentését, amelyben tisztázni próbálta magát, Dessewffy a vasúton elvesztette, amikor büdszentmihályi birtokáról a főrendiház 1906. július 16-i ülésére Budapestre utazott. 1906-607. MNL OL K 3 104. kötet. 1906. november 11-én kelt újabb számadásáról a gazdasági bizottság számvizsgáló albizottsága megállapította, hogy Szerencs az évkönyv elkészítésére – a főrendiház korábbi döntésével szemben – előzetesen is vett fel összegeket, amelyek felhasználásával nem tudott hiánytalanul elszámolni. 1906-850. MNL OL K 3 48. csomó.

[60] 1906-883. MNL OL K 3 48. csomó.
1908-ban a báró Uray Bálint örökös tagsági jogának igazolásához kapcsolódó adókimutatás-hamisítási ügyben is felmerült Szerencs esetleges felelőssége, de a korábbi főtitkár rövid úton tisztázta magát. Ki hamisított? *Pécsi Napló* 1908. május 13. 5. Az Uray-ügyről: Tóth-Barbalics 2018: 25–28.

[61] FI 1901–1910. XVI. 474. szám 349.

[62] FI 1906–1910. VI. 350. szám 470–506; FN 1906–1910. I. 1907. március 16. (16. országos ülés) 164.

[63] FI 1906–1910. I. 56. szám 79.

[64] FN 1906–1910. II. 1907. október 12. (24. országos ülés) 1–2.

[65] A főrendiház. *Az Ujság* 1906. november 29. 3; FN 1906–1910. 1906. december 1. (12. országos ülés) 98.

[66] Szerencs levele Szőgyény-Marich főrendiházi alelnöknek. Budapest, 1881. december 23. (fogalmazvány) 1881-179 MNL OL K 5 2. csomó.

meghaladta az irodai feladatok szaporodását: „ekkor [1872-ben] még mi jegyzők írtuk valóban a jegyzőkönyveket, bizottsági jelentéseket, nem úgy, mint később, amidőn ezeket a főrendiház iroda személyzete készítette el. A főrendiház irodájának csak egy alkalmazottja volt, Szerencs János elnöki titkár és egy írnok, az öreg Menyhardt [Menyhárt Antal teremigazgató]. E század első évtizedében már számos tagból áll a főrendiház irodája. Ezek az állások voltaképen valóságos sinecurák.”[67] A főrendiház irodájának a korszak elején mindössze három, 1886-ban nyolc, 1907-ben tíz alkalmazottja volt. Eközben a nagyobb aktivitást kifejtő, jóval gyakrabban ülésező képviselőházban a havi fizetéssel rendelkező hivatalnokok létszáma 18-ról 42-re nőtt (amihez járult még csaknem ugyanennyi napi- és tiszteletdíjas), akik összetettebb tevékenységi körrel, részben a főrendiházat is érintő feladatokkal bírtak. Ha volt is tehát a főrendiház hivatalában sine cura, az nem kizárólagosan Szerencshez kapcsolódott. Ezt jelzi az is, hogy miközben a főrendiház pénztári és műszaki ügyeit 1907-től a képviselőház személyzete intézte, a főrendek 1913-ban úgy döntöttek, hogy szétválasztják a háznagyi és az elnöki hivatalt.[68] Mindkét hivatal vezetője elnöki tanácsosi rangot kapott, egyidejűleg az elnöki hivatalba felvettek egy fogalmazót.[69]

Szerencs János társas kapcsolatai

Elöljárói, mint láttuk, hivatali készségességéről elismeréssel nyilatkoztak, fizetésemeléssel, előléptetéssel honorálták. Szerencsnek a főrendiház hivatali iratanyagában fennmaradt levelei közül különösen tiszteletteljes hangúak a Mailáth Györgyhöz írottak. Mailáth több mint másfél évtizedig volt a főrendiház elnöke, ezalatt Szerencs írnokból elnöki titkárrá, osztály- és királyi tanácsossá lépett elő, fizetése pedig több mint négyszeresére nőtt. Amikor 1886-ban a Budapester Tageblatt azt állította, hogy Mailáth (mint udvari kancellár) a kiegyezés előkészítésére Pesten tartózkodó Friedrich Ferdinand von Beust birodalmi külügyminisztert rendőrbiztosként kísérte, Szerencs kötelességének érezte a cáfolatot és Mailáth emlékének megvédését.[70] Csáky Albinhoz írt levelei szintén tiszteletteljesek, de közvetlenebb hangvételűek voltak. Így Szerencs 1902-ben a hivatali ügyek mellett saját birtokának terméséről is beszámolt főnökének, egyszersmind jelezte: bár az aratás miatt Nógrád megyében tartózkodik, sürgős ügy esetén bármikor kész Budapestre utazni.[71] Csákynak a rendkívül tekintélyelvű Mailáthétól eltérő személyisége, ugyanakkor Szerencs ranglétrán való előrehaladása és növekvő életkora (míg Mailáthnál

[67] Prónay 1923: 86.
[68] Ez a képviselőházban már 1868-ban megtörtént.
[69] FI 1910–1918. XIV. 625. szám 10–40.
[70] A közönség köréből. *Pesti Hirlap* 1886. május 11. 10.
[71] Szerencs János levele Csáky főrendiházi elnöknek. Budapest, 1902. július 6. (fogalmazvány) 1902-82. MNL OL K 5 4. csomó.

18 évvel fiatalabb, addig Csákynál öt évvel idősebb volt) egyaránt szerepet játszhatott ebben az eltérő hangnemben.

Szerencs társadalmi pozícióját jelzi, hogy a század végétől egyes főrendekkel, így Gáll József élethossziglani kinevezett és báró Rudnyánszky József választott taggal tegeződött (örökös jogon tag főnemesekkel nem találtuk a bizalmas kapcsolat hasonló jelét). Mindketten a főrendiház és több bizottság jegyzői voltak, Gáll a Fegyelmi Bíróságnak is tagja, így gyakori érintkezésben álltak az elnöki titkárral.[72]

Szerencs beosztott hivatalnokai közül Nagy István főrendiházi titkárral szintén tegeződött.[73] Nagy felsőbüki Nagy Pál politikus házasságon kívül született törvényesített fia volt, 1896-ig országgyűlési képviselő, 1897-ben lett a főrendiház háznagyi ügyeiben segédkező titkár.[74] A Szerencs hosszú szolgálati időszakából fennmaradt hivatali iratokban több példát találunk beosztottjai szabadság- vagy segélykérelmeinek támogatására.[75] Sor került ugyanakkor konfliktusokra is. 1902-ben összetűzött Murányi József terembiztossal, aki Szerencs gorombaságára panaszkodott. Végül Murányi megkövette főnökét, hogy „felhevült, ingerültté vált" állapotában megsértette „azt, kinek még pár évvel ezelőtt atyai gondoskodását oly boldogítón élveztem s kin oly ragaszkodással csüngtem, mint fiú a gondos jó apa kebelén".[76] A főtitkár ellen 1906-ban a pótlékok ki nem fizetése miatt indult vizsgálat pedig a szolgaszemélyzet Dessewffy házelnöknél tett panaszának folyománya volt.[77]

Hivatalon kívüli kapcsolatai részben ingatlanvagyonához köthetőek. Miután felesége a budai Törökvész-dűlőn 1878-ban szőlőbirtokot örökölt, Szerencs 1879-től 1881-ig tagja, majd 1892-től 1895-ig kültagja volt a fővárosi filoxérabizottságnak.[78] 1896-ban lett az Országos Magyar Gazdasági Egyesület tagja, 1897-ben beválasztották a szőlészeti szakosztályba.[79] 1896-ban bekerült a hegyes–fekete-hegy–palánkai, 1898-ban a Magyar Délkeleti Helyi Érdekű Vasút Részvénytársaság igazgatótanácsába is.[80] V. kerületi

[72] Gáll József levelei Szerencsnek: Ribnik, 1894. december 15. 1894-125, Lukanec, 1897. május 15. 1897-25. MNL OL K 5 3. csomó; Szerencs János levele Rudnyánszkynak. Budapest, 1899. április 19. (fogalmazvány) 1899-40. MNL OL K 5 4. csomó.

[73] Nagy István levelezőlapja Szerencsnek. Bük, 1898. október 16. 1898-129. MNL OL K5 4. csomó.

[74] Németh 2008:33; Ballabás–Pap–Pál 2020: 301; FI 1910–1918. XIV. 625. szám 45.

[75] Keglevich Ödön elnöki titkár levele Sennyey főrendiházi elnöknek. 1885. május 12. 1885-176 MNL OL K 3 14. csomó; Menyhárt Antal teremigazgató nyugdíjazása 1886. április 9. 1886-241. MNL OL K 3 94. kötet; Fáy Elek terembiztos levele Szerencsnek. Nieder-Ledenice [?], 1901. július 20. 1901-122; Szerencs levele Csáky főrendiházi elnöknek. Budapest, 1902. július 14. (fogalmazvány) 85-1902. MNL OL K 5. 4. csomó.

[76] 1902-147, 1902-149. MNL OL K 5 4. csomó.

[77] 1906-593. MNL OL K 3 47. csomó. Az 1903-re szóló (visszamenőleges) pótlékra: Benedek 2016: 89.

[78] BFL VII.184.a 1878 0106; A phylloxera Budapesten. Egyetértés 1879. október 23. melléklet; Szerencs János: Szőlőszetünk bajai. *Felső-magyarországi Szőlőszeti-, Borászati- és Gazdasági Lap* 1880. március 30. 131–135.; A phylloxera ellen. *A Hon* 1881. március 23. (esti kiadás) [1.]; Budapest fővárosi filloxerabizottság. *Borászati Lapok* 1892. február 20. 72.

[79] Az igazgató-választmány ülése. *Köztelek* 1896. február 19. 267; Földmivelési és növénytermelési szakosztály ülése. *Köztelek* 1897. november 17. 1600.

[80] *Központi Értesitő* 1896. március 12. 442; *Központi Értesitő* 1898. január 23. 80.

(lipótvárosi) választópolgárként az 1892., 1893. és 1896. évi képviselő-választásokon Wahrmann Mórt, majd Mezei Mórt támogató helyi szabadelvű párti végrehajtó bizottságnak a tagja.[81] 1893-ban a kerületi polgári kör választmányának más tagjaival együtt kezdeményezte, hogy a fővárosiak fejezzék ki hálás hódolatukat az uralkodónak a kötelező polgári házassági törvényjavaslat előszentesítéséért.[82] A törvényjavaslatot a következő évben a főrendiház többsége elutasította, majd második szavazásán is csak kis szavazatkülönbséggel fogadta el, ugyanakkor Szerencs ekkori hivatali elöljárói – báró Vay Miklós, majd Szlávy József főrendiházi elnökök – a kormány liberális egyházpolitikájának támogatói voltak.[83] A főtitkár 1904-ben a (67-es, szabadelvű Belvárosi Polgári Körből 1899-ben kivált) Belvárosi (IV. kerületi) Demokrata Kör vezetőségi tagja lett, és maradt a két kör 1910-es újraegyesüléséig.[84] Szerencs értékrendjére vonatkozó további adalék, hogy a Könyves Kálmán szabadkőműves páholynak 1872-től tagja, a Madách-páholynak 1902-ben alapító főmestere volt.[85]

Szerencs János lakóhelyei és vagyoni helyzete

Szerencs családi és hivatali viszonyai egyaránt befolyásolták lakhelyválasztásait. 1863-ból ismerjük az első adatot nevéhez köthető ingatlanról, a IX. kerület Soroksári út 117. (újabb számozás szerint: 67.) szám alatti, feltehetően szülői házról.[86] A Soroksári úton a 19. század elején falusias házak és fogadók, az 1838-as árvíz után mindinkább gyárak és raktárak

Nyugdíjazása után, 1907-ben a Kunszentmiklós–Dunapataj, a Nagykároly–Mátészalka–Csap és a Szatmár–Bikszád vasútnak is igazgatósági tagja lett. Budapesti czim- és lakásjegyzék 1908: 333–335.

[81] Moriz Wahrmann vor seinen Wähler. *Pester Lloyd* 1892. január 18. melléklet; A lipótvárosi választás. *Pesti Napló* 1892. december 27. 2; A lipótvárosi szűkebb választás. *Budapesti Hirlap* 1893. január 3. 2; Mezei Mór jelöltetése. *Pesti Hirlap* 1896. október 14. 5.
Az állami tisztviselők szavazói viselkedéséről Gerhard Péter többi pesti (nem a lipótvárosi) választókerületet vizsgálva megállapította, hogy a státussal arányosan nő a kormánypárti elkötelezettség: Gerhard 2019: 288–289.

[82] A fővárosi polgárok mozgalma. *Budapesti Hirlap* 1893. november 10. 4.

[83] FN 1892–1896. III. 1894. május 10. (51. országos ülés) 232–233; 1894. június 11. (58. országos ülés) 278–280.

[84] A belvárosi demokrata kör lakomája. *Budapesti Hirlap* 1904. november 18. 10.

[85] Az örök keletbe költöztek. *Kelet* 1915. február 1. 11.

[86] Szerencs apja 1842-ben az ingatlanhoz udvari toldalék lakrész és nyílt szín építésére kért engedélyt a Szépítő Bizottmánytól (BFL XV.17.b.311 9479). Az 1860. évi címjegyzékben még feltehetően idősebb Szerencs címeként szerepelt. (Pester Lloyd-Kalender 1860: 178.) 1863-ban ifjabb Szerencs engedélyt kapott az épület (újabb?) nyílt színnel bővítésére (BFL XV.37.c 9637 38017, XV.17.b.312 993/1863). 1864-ben zálog terhelte az ingatlant, 1872-ben már Dötzer Ferenc és felesége tulajdonában volt, cseréként jutottak hozzá. Az épületet 1880-ban a Magyar Államvasutak kisajátította a Duna Teherpályaudvar számára (BFL XV.37.c 9637 38017). Ma a Lechner Ödön fasor található itt.

álltak.[87] Szerencs lakhelye 1868-ban a Belügyminisztérium budai várhegyi épületének közelében, a vízivárosi Fő utca 119. szám alatt, Popovics György kereskedő házában volt, házasságkötéséig valószínűleg itt élt.[88] A római katolikus Szerencs 1875-ben kötött házasságot a református Veres-Lentz Erzsébettel (1849–1921), Lentz József (1810?–1878) szabó, fürdőbérlő, földbirtokos és neje, Tóth Eszter (1817–1883) 1872-ben örökbe fogadott leányával.[89] Szerencs lakhelye 1877-ben a VI. kerületben (Terézvárosban) a Király utca 49. szám alatt volt, egy néhány éve épült háromemeletes bérház második emeletén, közös lakcímen apósával és anyósával.[90] Az 1880-as évek elején néhány évig az V. kerület (Lipótváros) Akadémia utca 7. szám alatt élt feleségével, anyósával és anyjával.[91] 1883 januárjában feleségével és anyósával közös lakhelye a budai Várhegyen, az I. kerület Dísz tér 3. szám alatt, a Batthyány-palotának nevezett kétemeletes bérházban volt. A ház lakói jellemzően magas rangú állami hivatalnokok voltak. Az épület első emeletén lakott Mailáth György, itt gyilkolták meg 1883. március 29-én.[92] 1887 végén Szerencs és neje lakcíme már ismét az V. kerületben, a Deák Ferenc utca 12. szám alatt volt.[93] A Lipótvárosban 1867 után a hitelélet, az iparvállalatok, a központi államigazgatás épületei mellett a jómódú középosztály és a nagypolgárság lakóhelyei emelkedtek; ezeket az öt-, hatemeletes bérházakat (Szerencs lakhelye is ilyenben volt) magas bérleti díjak jellemezték.[94] Szerencs beleillett ebbe a környezetbe: láttuk, az 1890-es évek közepén méltóságos úr lett, lakbértámogatása évi ötszázról nyolcszáz, majd ezer forintra emelkedett. 1901-ben a főváros egyik legelőkelőbb részére, a IV. (ma V.) kerület Váci utca 36. szám alá, Klotild főhercegnő ekkor felépült két palotájának egyikébe költözött.[95] Az angol neobarokk stílusban épült, négyszintes, lifttel ellátott bérpalota 3-4. emeletén alakítottak ki lakásokat.[96] Cieger András szerint a képviselőházzal ellentétben „a főrendiház [országgyűlési képviselő-választói] szavazati joggal rendelkező hivatalnokaira […] nem volt jellemző, hogy lakásaikat munkahelyük közelében választották volna ki."[97] Ezalól Szerencs kivételt képezett, az 1870-es évektől lakhelyeiről (a Dísz térit kivéve) gyalogosan kevesebb, mint félórás sétával megközelíthette a főrendiház üléseinek helyet adó Nemzeti Múzeumot. Szerencs 1904 augusztusától az Országház északi szárnyának félemeletén kialakított nyolchelyiséges szolgálati lakásban élt.[98] A beköltözés előtt, tekintettel az épület „pazar fényére" és lakása várható előkelő látogatóira, kérte a

[87] Götz–Orbán (szerk.) 2010: 21–23.
[88] Megbővitett közhasznu nemzeti vagy hazai kalendáriom 1869: 22; Adressen-Kalender 1873: 430. Ma: Fő utca 14.
[89] Gyermekük nem született.
[90] BFL VII.175 1877 0833. Ma: Király utca 54. és Hegedű utca 1. sarokház.
[91] Budapesti czim- és lakásjegyzék 1880–1881: 160, 267; *Egyetértés* 1882. január 8. 2.
[92] *Vasárnapi Ujság* 1883. április 8. 24, 28; Czagány–Gábor 1979: 38.
[93] Budapesti czim- és lakásjegyzék 1888: 458.
[94] Gyáni 2023: 12–13.
[95] Budapesti czim- és lakásjegyzék 1901–1902: 1604. Ma: Váci utca 34–36.
[96] Az új építkezések a fővárosban. *Vasárnapi Ujság* 1900. január 21. 36–37.
[97] Cieger 2024: 140.
[98] 1904-651. MNL OL K 3 102. kötet. Kialakításra került egy-egy lakás a háznagy és a főrendiházi titkár számára is.

plafon és az előszoba kitapétázását, jelezte továbbá, hogy a „dísznek megfelelő” bútorzat beszerzésére mintegy 7000 koronát (éves fizetése 70%-át) költött.[99] Szolgálati lakásával így sem volt elégedett: az északi oldal helyiségei hidegek,[100] panaszkodott, hogy „ki van téve az a lakás szélnek, viharnak”, és emiatt reumát kapott.[101] Dessewffy házelnök a kérelmet, hogy lakását nyugdíjazása után négy hónapig megtarthassa, elutasította,[102] így Szerencs ismét bérleménybe költözött. Lakhelye 1907-től haláláig a VIII. kerület (Józsefváros) Üllői út 14.–Baross utca 11. szám alatt, Friedler Károly (később gróf Károlyi Lajos) frissen átadott ötemeletes, lifttel, villanyvilágítással és telefonnal felszerelt szecessziós bérpalotájában, az Arany Sas-udvarban volt.[103]

Szerencsék tulajdonosok is voltak.[104] Szerencs Jánosné 1878-ban négy budai ingatlant (Törökvészen lakóházat és szőlőket, Rókus-hegyen házat) és egy, a pesti Herminamezőn fekvő ingatlant örökölt örökbefogadóitól. A férj ezek utóöröklési jogával rendelkezett, neje és a haszonélvező, ám írástudatlan anyós nevében eljárt az ingatlanok fizetési kötelezettségeinek törlesztésében is.[105] Szerencs emellett a Nógrád megyei Becskén földbirtokkal rendelkezett.[106]

Szerencs Jánost a Budapesti Királyi Törvényszék 1883 elején csődgondnokság alá helyezte, amelyet fél év múlva oldott fel.[107] Többszöri fizetésemelése ellenére a továbbiakban is voltak pénzügyi problémái. 1893-ban és 1895-ben a budai ingatlanok eladásából a házaspárnak összesen 73000 korona bevétele volt, amelynek nagy részét jelzálog- és adósságtörlesztésre fordította.[108] A későbbiekben is számos esetben történtek letiltások Szerencs fizetéséből, majd nyugdíjából, többször került sor végrehajtásra.[109] 1906 szeptemberében becskei birtoka terményeit, majd több alkalommal pesti ingóságait árverezték.[110] Szerencs állandó pénzzavarának okát nem ismerjük. Az országgyűlési

[99] Szerencs János levele Csáky főrendiházi elnöknek. Budapest, 1904. május 27. 1904-47. MNL OL K 5 5. csomó.

[100] 1917-361. K 3 66. csomó 1. tétel.

[101] Ez is szinekura! A főrendiház gazdasági bizottságának tévedése. *Pesti Hirlap* 1906. július 7. 9. 1906-ban karlsbadi kúrán kívánta gyógyíttatni reumáját: Szerencs János levele Dessewffy főrendiházi elnöknek. Budapest, 1906. június 1. 1906-426. MNL OL K 3 47. csomó.

[102] 1906-883. MNL OL K 3 48. csomó.

[103] Budapesti czim- és lakásjegyzék 1908: 1843.

Gróf Károlyi Lajos üllői-uti bérpalotája. *Magyar Építőművészet* 1908. (6.) 3. 28; F[odor] Gy[ula]: A budapesti „Sas-udvarˮ. *Épitő Ipar* 1909. március 7. 87.

[104] 1906-ban a főváros 11 214 természetes személy háztulajdonosa közül mindössze 547 fő volt köztisztviselő (a fővárosi köztisztviselők 5,5%-a). Benedek 2009: 189–190.

[105] BFL VII.184.a 1878 0106; VII.173.a 1878 0283; VII.173.a 1878 0283 0492.

[106] 1883-ban már a tulajdonában volt. (BFL VII.2.c 1883 III.0002) 100 hold alatti birtok lehetett, mert az 1897. évi Gazdacímtárban nem szerepel.

[107] *Budapesti Közlöny* 1883. január 27. 9; BFL VII.2.c 1883 III.0002.

[108] BFL VII.170 1895 0640; VII.201 1893 0809; VII.211.a 1895 1325.

[109] 1898-ban (MNL OL K 99. kötet), 1900-ban és 1901-ben (K 3 100. kötet), 1906-tól 1910-ig szintén több alkalommal (K 3 104. kötet, 107. kötet). Magánszemélynek (Glatz György lisztkereskedő) és pénzintézeteknek egyaránt tartozott.

[110] *Nógrádvármegye Hivatalos Lapja* 1906. szeptember 20. 6; *Pesti Hirlap* 1906. december 25. 71; *Budapesti Közlöny* 1907. augusztus 9. 6; *Budapesti Közlöny* 1907. október 12. 4; *Budapesti Közlöny* 1908. február

alkalmazottak bérezése különösen a századfordulóig gyakran adott okot panaszra. A főváros lakhatási és élelmezési költségei az urbanizáció következtében jelentősen emelkedtek, de érdemi fizetésemelésre nem került sor.[111] A főrendiház elnöki és hivatali iratai között találkozunk más alkalmazottak fizetéséből is letiltásokkal, fizetésipótlék- és -előlegkérelmekkel, utóbbiak 1906-ban is gyakoriak voltak.[112] Szerencs fizetése azonban a század végétől jóval magasabb volt, mint a főrendiház többi alkalmazottjáé.[113]
Feltételezhetően anyagi helyzetén próbált javítani az országgyűlési témájú kötetek összeállításával is. A főrendiház évkönyve című kiadványban a tagság névsora mellett magyar főnemesi családok tagjaira, rokonsági kapcsolataira vonatkozó adatokat, a főrendiházi tagsági jog igazolásához szükséges ismereteket adott közre, emellett közölte az uralkodócsalád tagjainak, azok udvartartásának, a lovagrendek tagjainak, a császári és királyi kamarásoknak és tanácsosoknak a (tiszti névtárban is megtalálható) névsorát.[114] Az 1900-ban, 1902-ben és 1907-ben 600-600 példányban kiadott kötet elkészítését a főrendiház jelentős összeggel, kötetenként 8000-12000 koronával támogatta, amelynek egy részét szerkesztőként Szerencs kapta.[115] A jelek szerint ez sem oldotta meg anyagi gondjait. Talán szintén pénzügyi helyzete rendezését szolgálta, hogy 1910-ben „csúzos bántalmakat, sebeket s bőrkiütéseket gyógyító szer előállítására" szolgáló eljárást szabadalmaztatott. Feltehetően saját tapasztalata nyomán javasolta arra az esetre is, ha „a csúz cukorbajjal van komplikálva".[116] Szerencs ugyanis a cukorbetegség szövődményeiben hunyt el 1914. augusztus 3-án Üllői úti lakásán.[117]

8. 4; *Pesti Hirlap* 1908. május 5. 36; *Budapesti Közlöny* 1908. szeptember 13. 4; *Budapesti Közlöny* 1909. január 13. 8.

[111] Cieger 2024: 134.

[112] Például 1867-[szám nélkül] MNL OL K 5 1. csomó; 1885-136, 1885-177, 1885-198, 1885-341 MNL OL K 3 14. csomó; 1888-130 MNL OL K 3 18. csomó; 1889-68, 1889-220. MNL OL K 3 19. csomó.
Nyáry Jenő háznagy levele Dessewffy főrendiházi elnökének. Budapest, 1906. augusztus 29. 1906-[szám nélkül] MNL OL K 3 48. csomó.

[113] Murányi József terembiztos, hét gyermek apja 1902-ben arról panaszkodott Szerencsnek, hogy havi 50-60 korona kölcsönre szorul. A terembiztosi fizetés ekkor évi 1800 korona, a lakpénz 700 korona volt, szemben Szerencs 10000 korona fizetésével, 2000 korona lakpénzével. 1902-149 MNL OL K 5 4. csomó; FI 1901–1905. IV. 180. szám 23.

[114] További kiadványai: *1839-ik évi országgyűlési jegyzetek*. 1878; *Magyarország és társországainak főrendei*. 1885; *A főrendiház szervezete. Megvilágítva a fennálló törvények, szabályok és rendeletek által*. 1893.

[115] A főrendiház 1905 és 1907 között 5500 koronát nyomtatásra, 6500 koronát a szerkesztést végző Szerencsnek utalt át. 1906-850 MNL OL K 3 48. csomó.
FN 1896–1901. V. 1900. június 8. (66. országos ülés) 24; FN 1901–1905. I. 1902. február 4. (51. országos ülés) 51, 1902. június 19. (13. országos ülés) 172; FI 1906 –1910 VIII. 404. szám 89.
A kötetek terjesztésének támogatására a főrendiház elnöke felkérte a kormány tagjait. FI 1896–1901. XVI. 678. szám 43; 1899-865 MNL OL K 3 100. kötet; Rendeletek tára 1900. I. 37; 1902-495 MNL OL K 3 101. kötet.

[116] *Szabadalmi Közlöny* 1910. június 15. 390–391; *Szabadalmi leírás 50298. szám IV/h/2. osztály* 1910. november 29.

[117] Halotti anyakönyvi bejegyzése: BFL XV.20.1. XXXIII.1.a Képcsoportszám: 004429512. 168/77. kép. https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:S3HT-DR89-DH6?view=explore – utolsó letöltés: 2026. március 1.

Bürokratikus formalizmus a főrendiházban?

A Max Weber-i értelemben vett modern bürokrácia egyes jellemzői[118] megjelentek a dualizmus kori főrendiház hivatalában is. A ház előbb határozatokban esetileg, jellemzően a képviselőház mintájára szabályozta alkalmazottainak helyzetét, majd 1895-ben szolgálati szabályzat rögzítette a munkakörökhöz tartozó feladatokat és a szolgálati esküt, 1907-ben pedig a személyzet kötelezettségeit, jogait, teendőit, illetményeit részletező és a fegyelmi eljárás rendjét is tartalmazó szabályzat került elfogadásra.[119] Megfigyelhető a munkakörök differenciálódása, de találunk ellenpéldát is: 1883-tól a terembiztosok kettős (teremfelügyelői és irodai) munkakörben dolgoztak. A szakvégzettség megjelent egyes új munkatársaknál (Nagy István jogakadémiát végzett), de ez inkább kivételnek számított. Ahogy láttuk: bár Szerencs érettségivel sem rendelkezett, szorgalma, hivatali elöljáróival szembeni készségessége átsegítették a nehézségeken és előrelendítették a pályán. Ugyanakkor míg ő (hasonlóan például a bölcsész Palmer Kálmánhoz) fokozatosan haladt felfelé a ranglétrán,[120] addig Nagy István az országgyűlési képviselőséget rögtön a főrendiházi titkárságra cserélte.[121] A bürokratikus formalizmus elemeként elvárásként jelentkezett a hivatali felettes iránti engedelmesség,[122] rögzítésre került a munkaidő.[123] Érvényesítésük nem volt konfliktusmentes a főrendiházban – ahogy a korabeli állami hivatalokban sem.[124] Összességében tehát megállapítható, hogy Szerencs János és főrendiházi tisztviselőtársai pályáján a premodern és a modern hivatali működés sajátosságai egyaránt felfedezhetők.

[118] Szerb 1991: 38.

[119] 1895-46. MNL OL K 5. 3. csomó; FI 1906. 6. köt. 350. szám 471–506.

[120] Országgyűlési gyorsíróból több mint másfél évtized múltán, 1906-ban lett főrendiházi titkárként osztálytanácsos, majd 1913-ban elnöki tanácsos.

[121] Ballabás–Pap–Pál 2020: 301.

[122] Bavouzet 2020: 86.

[123] Az 1907. évi szolgálati szabályzat szerint a hivatali órák 9-től 14 óráig, vasárnap 12 óráig tartottak, de ülések előtt egy órával és szükség szerint az ülésekhez kapcsolódóan egyéb időpontokban is előírta a jelenlétet.

[124] Murányi József terembiztos többször idézett 1902-es levelében olvashatjuk: „egész napokon át dolgoztam este 8-10 óráig hivatalban & míg arra alkalmasan berendezett lakásom volt, hivatali munkálkodásomat otthon, éjnek idején is folytattam sokszor.” 1902-149 MNL OL K 5 4. csomó.
A munkaidő hivatalnokok általi képlékeny kezelésére lásd Csorba Géza, a Királyi Főügyészség írnoka 1873. évi naplófeljegyzéseit. Táncsics–Csorba 1994: 333, 350, 380.

Források

Budapest Főváros Levéltára (BFL)
A jogszolgáltatás területi szervei. Budapesti Királyi Törvényszék iratai. (VII.)
2.c Polgári peres iratok (1872–1950).
170. Jeszenszky Dániel /Danó közjegyző (1879–1900).
173.a Gászner Béla közjegyző iratai (1875–1919).
175. Steinbach István közjegyző iratai (1875–1897).
184.a Weinmann Fülöp közjegyző iratai (1875–1912).
201. Zarka Dénes közjegyző iratai (1889–1896)
211. Mannheimer Ignác közjegyző iratai (1879–1896).
Mikrofilmtár. (XV.20.)
1. XXXIII.1.a Állami anyakönyvek (1895–1980).
Pest szabad királyi város tervei (XV.17.b)
311. Szépítő Bizottmány (1804–1861),
312. Építő Bizottmány (1861–1873).
Telekkönyvi és ingatlannyilvántartási iratok gyűjteménye (1855–1998). (XV.37.)
c. Pesti telekkönyvi betétek (1878–1930).
Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)
Abszolutizmus-kori levéltár (D)
D 227. Magyar Királyi Helytartótanács (1861–1870). D 227 Irodaigazgatósági iratok (1861–1867).
Polgári kori kormányhatósági levéltárak (K)
K 3. Országgyűlési levéltár (1861–1949). Főrendiház (1861–1919). Elnöki iratok (1861–1919).
K 5. (1770–1973). Országgyűlési levéltár (1861–1949). Főrendiház (1861–1919). Hivatali iratok (1866–1918).
K 19. (1770–1973). Őfelsége Személye Körüli M. Kir. Minisztérium (1867–1918). Királyi könyvek (1867–1918).
K 27. Miniszterelnökségi Levéltár (1850–1973). Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (1867–1944).
K 148. (1770–1973). Belügyminisztériumi levéltár (1857–1953). Elnöki iratok (1867–1949).
Másolatok gyűjteménye. Anyakönyvi gyűjtemény (X (4.))
X 2007. Római katolikus egyház. Esztergomi főegyházmegye. Budapest-Pest, Ferencváros (1822–1895).
Magyar Nemzeti Múzeum (MNM)
Történeti Fényképtár (TF).
Történeti Képcsarnok Grafikai Gyűjtemény (TK GR).

FHSZ 1848 = *A felsőház rendszabályai [1848]*. Pest.
FHSZ 1886 = A főrendiház házszabályai [1886]. [A főrendiház 1886. január 30-i ülésén elfogadott szöveg]. In: Szerencs János (Kiad): *A főrendiház szervezete megvilágítva a fennálló törvények, szabályok és rendeletek által*. Budapest.
FI / KI = 18...–19...: *Az 18...-dik / 19...-dik évi … hó …-ére hirdetett országgyűlés főrendi házának / képviselőházának irományai*. …–... (Az 18... évi ... …-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai) Pest/Budapest
FN / KN = 18...–19...: *Az 18...-dik / 19...-dik évi … hó …-…ére hirdetett országgyűlés főrendi házának / képviselőházának naplója*. …–… (Az ... évi ... …-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai) Pest / Budapest.
Adressen-Kalender von Pest, Ofen und Altofen für das Jahr 1873. Pest, 1873.
Budapesti czim- és lakásjegyzék. 1880–1881, 1888, 1901. május–1902. április, 1908. Budapest.
Magyarországi Rendeletek Tára. Harmincznegyedik folyam. 1900. I. kötet. Budapest.
Megbővitett közhasznu nemzeti vagy hazai kalendáriom … 1869-dik közönséges … esztendőre. Pest, [1868.]
Militärschematismus des österreichischen Kaiserthumes 1859. Wien.
Pester Lloyd-Kalender für das Schalt-Jahr 1860. Mit Verbindung mit einem Adressenbuche für Handel und Gewerbe von Pest, Ofen und Alt-Ofen. Pest, 1860.
Prónay Dezső 1923: *Báró Prónay Dezső emlékeiből és válogatott beszédei*. Csengődy Lajos és Kéler Bertalan közreműköd. összegyűjt., jegyz. Kéler Zoltán. Budapest.
Szabadalmi leírás 50298. szám IV/h/2. osztály. [Közread. a] Magy. Kir. Szabadalmi Hivatal. Eljárás csúzos bántalmakat, sebeket s bőrkiütéseket gyógyító szer előállítására. [Bejelent.] Szerencs János nyugalmazott főrendiházi főtitkár, kir. tanácsos Budapesten. A bejelentés napja 1910 március hó 3-ika. Megjelent 1910. november hó 29-én.
Táncsics Eszter – Csorba Géza 1994: *Táncsics Eszter és Csorba Géza naplója*. Vál., szerk., bev., jegyz. Búza Péter. Budapest.
Tiszti címtár 1897: *Magyarország tiszti czím- és névtára. 1897. XVI. évfolyam*. Budapest.

A Hon, 1881.
Az Ujság, 1906.
Borászati Lapok, 1892.
Budapesti Hirlap, 1893, 1904.
Budapesti Közlöny, 1867, 1872, 1883, 1898, 1907, 1907–1909.
Budapesti Napló, 1898.
Egyetértés, 1879, 1882.
Épitő Ipar, 1909.
Felső-magyarországi Szőlőszeti-, Borászati- és Gazdasági Lap, 1880.
Kelet, 1915.
Központi Értesitő, 1896, 1898.
Köztelek, 1896–1897.

Magyar Építőművészet, 1908.
Militär-Zeitung, 1861.
Nógrádvármegye Hivatalos Lapja, 1906.
Országos Hirlap, 1898.
Pécsi Napló, 1908.
Pester Lloyd, 1892.
Pesti Hirlap, 1886, 1906, 1908.
Pesti Napló, 1892, 1896.
Sürgöny, 1864.
Szabadalmi Közlöny, 1910.
Vasárnapi Ujság, 1883, 1892, 1894, 1906.

Hivatkozott irodalom

Ballabás Dániel – Pap József – Pál Judit 2020: *Az országgyűlés tagjainak archontológiája*. (Az Eszterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskolájának kiadványai. Képviselők és főrendek a dualizmus kori Magyarországon, 2.) Eger.

Bavouzet, Julia 2020: Hivatali eskü a magyar közszolgálatban. *Aetas* (35.) 3. 61–86.

Benedek Gábor 2009: A dualizmus kori tisztviselők lakásviszonyainak történetéhez. In: Halmos Károly – Klement Judit – Pogány Ágnes – Tomka Béla (szerk.): *A felhalmozás míve. Történeti tanulmányok Kövér György tiszteletére*. Budapest. 181–191.

Benedek Gábor 2016: Illetmények a magyar közigazgatásban 1848–1918 között. In: Bartha Eszter – Fóris Ákos – Juhász József – Mezei Bálint – Nagy Éva Katalin – Szuda Krisztina Eszter (szerk.): *Kelet-európai sorsfordulók. Tanulmányok a 80 éves Palotás Emil tiszteletére*. Budapest. 82–92.

Cieger András 2021: A magyar országgyűlés a dualizmus korában. I., *A képviselőház (1865–1918)*. Budapest.

Cieger András 2024: A népképviseleti országgyűlések hivatali szervezete a dualizmus korában. In: Pelyach István (szerk.): *A magyar országgyűlések szolgálatában. Az országgyűlések mellett működő hivatalok története*. Budapest. 111–147.

Czagány István – Gábor István 1979: Dísz tér 3. *Budapest* (17.) 12. 37–39.

Jónás Károly – Villám Judit 2002: *A magyar országgyűlés elnökei 1848–2002. Almanach*. Budapest.

Farkas Katalin 2015: „Névtelen félistenek" viszontagságai. Az 1848–49-es honvédek segélyezésének és nyugdíjának ügye a dualizmus korának. *Hadtörténelmi Közlemények* (128.) 2. 415–444

Gerhard Péter 2019: *Deszkafalak és potyavacsorák. Választói magatartás Pesten a Tisza Kálmán-korszakban*. (Társadalomtörténeti monográfiák 10.) Budapest.

Götz Eszter – Orbán György (szerk.) 2010: *Ferencváros kétszáz éve*. Budapest.

Gyáni Gábor 2023: Lipótváros: a pesti City. *Múltunk* (35.) 3. 4–23. https://doi.org/10.56944/multunk.2023.3.1
Kövér György 1999: Ranglétra és középosztályosodás a reformkortól az első világháborúig. *Századvég* (Új folyam) 14. 3–21.
Márton Sándor 1992: A Magyar kitüntetések viselési sorrendje 1754-től napjainkig. *Éremtani Lapok* (3.) 15. 3–12.
Németh Ildikó 2008: Adalékok felsőbüki Nagy Pál családi életéhez. *Vasi Szemle* (62.) 1. 29–35.
Siklóssy László 1939: *Az országgyűlési beszéd útja*. Budapest.
Székely Vera 1973–1974: A Belügyminisztérium tisztviselői 1867–1885. *Levéltári Közlemények* (44–45.) 573–591.
Szerb László 1991: Max Weber bürokráciaelmélete és a magyar bürokrácia. *Aula* (13.) 3. 38–52.
Tóth-Barbalics Veronika 2018: A főrendiház 1885. évi átalakítása és a földadócenzus. *Agrártörténeti Szemle* (59.) 1–4. 1–29.
Tóth-Barbalics Veronika 2021: A magyar országgyűlés a dualizmus korában. II., *A főrendiház (1865–1918)*. Budapest.